

2019 Yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Önünde Türkiye

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2019 yılı istatistiklerini AİHM Başkanı Linos-Alexandre Sicilianos'un katılımıyla gerçekleştirilen bir basın toplantısı ile açıkladı.¹

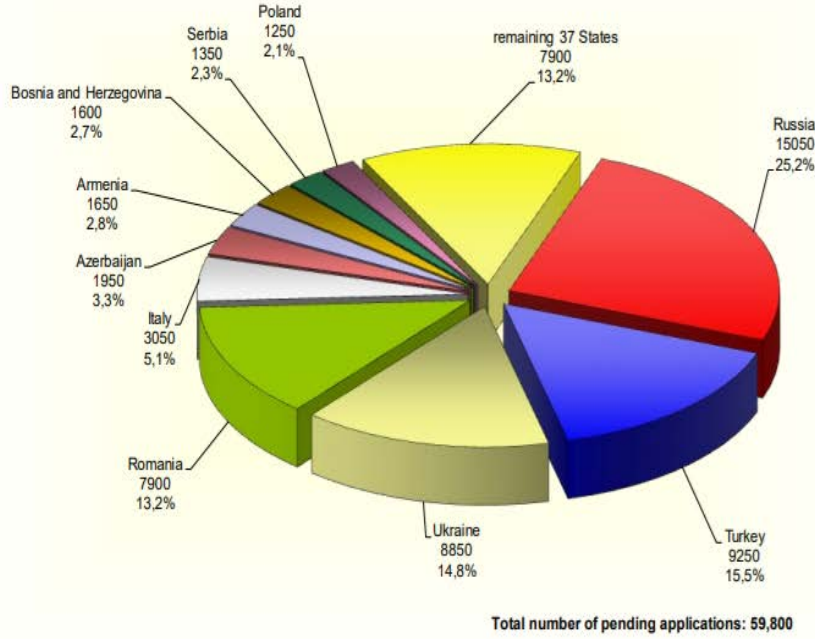
Genel İstatistik

AİHM, 2019 yılı içerisinde toplam 884 karar yayımladı. 2019 yılında Mahkeme'ye 44.500 başvuru yapıldı. 38,480 başvuru kabul edilemez bulundu ya da kayıttan düşürüldü. Mahkeme önünde ön incelemesi yapılan başvuruların %64'ü İç Tüzük 47'ye uyulmadığı için atıldı. 6.642'si ilgili Hükümet'e bildirildi. Geçen sene 2.783 başvuru hakkında karar verilirken, bu sene %20 oranında bir düşüşle 2.187 karar verildi. Bu kararlarda başvurular birleştirildiği için aslında 884 karar verilmiş oldu. AİHM'ye bu yıl İç Tüzük madde 39 uyarınca 1.570 geçici tedbir talepli başvuru yapıldı. Mahkeme, bu başvurulardan 145'i hakkında geçici tedbir kararı verdi.

Mahkeme, 30 Mayıs 2017 tarihinde yayımladığı açıklama ile 22 Mayıs 2017 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 2009 yılından bu yana uyguladığı 'öncelik' politikasını değiştirdiğini duyurmuştu. Mahkeme'nin en önemli gördüğü ilk üç kategoriye giren başvurulara öncelik verilmesini amaçlayan değişiklik sonucu, 31 Aralık 2019 itibarıyla Mahkeme önünde öncelikli olarak incelenmeyi bekleyen başvuru sayısı, bu yıl 24.424'e çıktı. Bunun nedeni olarak Rusya'daki cezaevi koşulları ve Türkiye'deki hukuka aykırı tutuklama ile ilgili başvurular gösteriliyor. 2019 yılında öncelikli incelenmek üzere seçilen 2.871 başvuru Hükümet'e bildirilirken, 2019 yılında bu sayı 3.138'e yükseldi.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni en çok ihlal eden ülkeler sıralamasında AİHS'nin en az bir maddesinin ihlal edildiği 186 karar ile Rusya birinci sırada. Rusya'yı 109 ihlal kararı ile Ukrayna, 97 ihlal kararı ile Türkiye ve 56 ihlal kararıyla Romanya takip ediyor. Mahkeme önünde bekleyen davaların %25.2'si (15050) Rusya'ya, %15.5'i (9250) Türkiye'ye, %14.8'i (8850) Ukrayna'ya, %13.2'si (7900) Romanya'ya ve %5.1'i (3050) İtalya'ya ait.

¹ 2019 yılında yayımlanan istatistikler: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2019_ENG.pdf
Mahkeme tarafından hazırlanan 2019 yılına ait yıllık rapor:
https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2019_ENG.pdf

2019 İstatistikleri ve Türkiye

2019 sonu itibarıyla AİHM önünde Türkiye'ye karşı yapılmış toplam başvuru sayısı 9.257'dir. Türkiye, 2017 ve 2018 yıllarından sonra, 2019 yılında da 35 ihlal kararıyla ifade özgürlüğünü Avrupa Konseyi üyesi ülkeler içerisinde en fazla ihlal eden ülke oldu. [2016 yılı içerisinde verilen 37 ifade özgürlüğü ihlali kararının 7'si Türkiye'den. 2015 yılı içerisinde verilen 28 ifade özgürlüğü ihlali kararının 10'u Türkiye'dendi.] Türkiye ayrıca, 1959-2019 yılları arasında hakkında verilen 3.645 karar ile AİHM'nin en çok karar verdiği ülke. 3.225 ihlal kararıyla, AİHS'yi en fazla ihlal eden ülke. 932 adil yargılanma, 356 ifade özgürlüğü, 97 toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ihlaliyle bu maddeleri en çok ihlal eden Avrupa Konseyi üyesi devlet de yine Türkiye.

	At least one violation	Friendly settlements	No violation	Other judgments	Lack of effective investigation	Right to life	Inhuman (degrading) treatment	Lack of effective investigation	Prohibition of slavery (forced) labour	Conditional investigation	Right to liberty and security	Right to a fair trial	Length of proceedings	No punishment without law	Freedom of thought, conscience, religion	Freedom of assembly and association	Freedom of expression	Right to marry	Prohibition of discrimination	Protection of property	Right to education	Right to free elections	Other Articles of the Convention						
	Total of judgments					Art. 2	Art. 2	Art. 3	Art. 3	Art. 3	Art. 2/3	Art. 4	Art. 5	Art. 6	Art. 6	Art. 7	Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11	Art. 12	Art. 13	Art. 14	P. 1-1	P. 1-2	P. 1-3	P. 7-4		
Lithuania	213	150	46	12	5	3	6		27	9			25	30	27	2	1	22	1	2	1		6	5	31			1	1
Luxembourg	46	34	9	3			1						1	14	17		4		3	1		3	1	1					
Malta	101	74	16		11	1			3				26	12	9	1	2	4	5			7	4	30					1
Republic of Moldova	441	385	29	3	24	2	9	9	96	48			103	152	11	28	1	31	4	19	16		58	4	128		2		10
Monaco	3	3											1	3															
Montenegro	53	48	3		2		1		4	2			5	8	20	6		3		2			5	1	6				
Netherlands	165	93	44	16	12		4	1	10				30	30	8			17		7			2	3	1				
North Macedonia	165	145	12	3	5	2	2	3	5	11			17	47	65	5		7		2	5		10		12				1
Norway	53	34	19										1	12	2			12		6							1		1
Poland	1,178	989	130	42	17	7	7	2	56	13			305	116	441	4		116	1	33	1	2	27	4	55				7
Portugal	354	270	19	56	9	2	4		1				7	38	144	6		15		27			43	2	47				
Romania	1,496	1,329	62	36	69	11	46	2	293	91			122	451	148	52	3	96	2	29	6		25	38	482	1	6	2	16
Russian Federation	2,699	2,551	104	14	30	310	346	63	875	221	40	1	1,121	881	205	151	2	220	10	72	45		633	19	655	3	6	4	144
San Marino	19	11	5	2	1								1	8	2					1	1								
Serbia	216	195	14		7		3		6	8			9	33	52	71		14		7			18	2	77			1	1
Slovak Republic	374	334	11	22	7	2	2	1	4	3			55	42	208	2		22		10			38	3	20				1
Slovenia	368	338	23	4	3		3		21	6			6	23	263	3	1	12		2			266	3	7				
Spain	171	115	49	3	4				1	12			5	52	16	1	4	17		8			2	4	2				3
Sweden	153	61	59	28	5	1		1	4		5		2	28	12	1		9		2	1		3	1	6				1
Switzerland	195	115	72	5	3		1		2	1	5		20	36	7			25	1	18	1	1	2	5					
Turkey	3,645	3,224	87	218	116	141	221	31	339	219			771	932	607	66	5	123	12	356	97		281	19	674	7	11		35
Ukraine	1,413	1,383	19	4	7	12	58	19	224	101			379	572	429	37	1	87	5	14	8	1	322	7	358		2	1	63
United Kingdom	552	320	141	68	23	2	20	2	17		1	1	70	93	30		1	72	1	12	4	4	34	45	3	2	8		2
Sub-total	18,077	1,809	1,120	716	547	816	157	2,432	893	74	10	3,982	5,086	5,884	573	51	1,475	79	845	282	10	2,634	294	3,470	18	99	30	411	
Total ¹		22,535																											

Türkiye'ye karşı 2019 yılında verilen ve AİHS'nin en az bir maddesinin ihlal edildiği 97 kararda ihlal edilen maddeler:

	At least one violation	Friendly settlements striking out	No violation	Other judgments striking out	Lack of effective investigation	Right to life	Inhuman degrading treatment	Lack of effective investigation	Prohibition of torture	Prohibition of slavery forced labour	Right to liberty and security	Right to a fair trial	Length of proceedings	No punishment without law	Respect for private and family life	Freedom of thought, conscience, religion	Freedom of assembly and association	Freedom of expression	Right to marry	Prohibition of discrimination	Protection of property	Right to education	Right to free elections	Right not to be tried punished twice	Other Articles of the Convention							
Total of judgments						Art. 2	Art. 2	Art. 3	Art. 3	Art. 3	Art. 3	Art. 2/3	Art. 4	Art. 5	Art. 6	Art. 6	Art. 6	Art. 7	Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11	Art. 12	Art. 13	Art. 14	P. 1-1	P. 1-2	P. 1-3	P. 7-4			
Lithuania	19	10	6	3			2		5	2			1	1																	1	
Luxembourg																																
Malta	12	9	3												1																8	
Republic of Moldova	54	39	14							5	1				9	22		5		4			1								15	
Monaco																																
Montenegro	3	2								1					3																	
Netherlands	1	1													1																	
North Macedonia	12	9													3	1				2											3	
Norway	5	4	1																	4												
Poland	12	11	1			1	1			3	3				2	3																
Portugal	9	8				1				1					1	1				1												
Romania	62	56	5	1						30	1				2	4	5	2		4	1	1							3	6	1	1
Russian Federation	198	186	5		7	20	22	1	57	22	8			90	61	1	14		22		19	10			43	3	26			1	10	
San Marino	4	1	3												1																	
Serbia	24	22	1							3	3				1	10	7			1											5	
Slovak Republic	5	5													1	2				1											1	
Slovenia	5	4													1					1											1	
Spain	4	3	1												2																	
Sweden																																
Switzerland	6	5	1									1			2	1																
Turkey	113	96	6	5	6	4	2		12	4				16	13	4		1	11		35	2			2			14	1		2	
Ukraine	109	109						3	4	40	10			54	22	35	1		9	1	1	2			38	1	10				12	
United Kingdom	5	5													1					2											1	
Sub-total		790	79	6	33	29	39	5	180	56	13	1	204	184	106	44	2	82	4	68	20	1	125	11	131	3	4	5	32			
Total*																																884

2. madde – yaşam hakkı: 5 ihlal

2. madde – yaşam hakkı bağlamında etkin soruşturma yükümlülüğü: 2 ihlal

3. madde – insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı: 12 ihlal (işkence yasağından ihlal yok)

3. madde – işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı bağlamında etkin soruşturma yükümlülüğü: 4 ihlal

5. madde – özgürlük ve güvenlik hakkı: 16 ihlal

6. madde – adil yargılanma hakkı: 13 ihlal

6. madde – makul sürede yargılanma hakkı: 4 ihlal

7. madde – kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi: 1 ihlal

8. madde – özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı: 11 ihlal

9. madde – din ve vicdan özgürlüğü: ihlal yok

10. madde – ifade özgürlüğü: 35 ihlal

11. madde – toplantı ve örgütlenme özgürlüğü: 2 ihlal

13. madde – etkili başvuru yolu: 2 ihlal

14. madde – ayrımcılık yasağı: ihlal yok

Ek 1 no.lu Protokol madde 1 – mülkiyet hakkı: 14 ihlal

Ek 1 no.lu Protokol madde 2 – eğitim hakkı: 1 ihlal

AİHM kararlarının uygulanıp uygulanmadığını denetleyen organ olan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, kararlarının uygulanması hakkında 2019 yılı raporunu 1 Nisan 2020 tarihinde yayımlamıştır. ² Bu yıl on üçüncüsü yayımlanan rapora göre, 2019 yılı içerisinde uygulanmayı bekleyen 240 kararla Rusya birinci, 184 kararla Türkiye ikinci, 111 kararla Ukrayna üçüncü sıradadır. Nitelikli izleme altındaki davaların %19'u Rusya'ya, %17'si Ukrayna'ya ve %11'i Türkiye'ye karşıdır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi önünde taraf devletler tarafından uygulanmayı bekleyen davaların %17'sini güvenlik güçlerinin eylemlerinden kaynaklanan ihlaller, %10'unu haksız gözaltı ve tutuklama kararları, %9'unu yaşam hakkı ve işkence yasağı ihlalleri, %8'ini cezaevi koşulları, %8'ini makul sürede sonuçlanmayan yargılamalar, %7'sini yerel mahkeme kararlarının geç uygulanması ya da hiç uygulanmaması oluşturuyor.

Rapora göre Rusya, 2019 yılında 28.547,005 Euro'luk tazminat ile en çok tazminat ödeyen ülke. Türkiye ise 2.170,693 Euro tazminat ödemeye mahkum edildi. Toplam ödenen tazminat miktarı ise 77.244,322 Euro.

Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun açıldığı 23 Eylül 2012 tarihinden 31 Aralık 2019 tarihine kadar geçen süreyi kapsayan en güncel istatistikleri yayımladı. ³ Buna göre, Anayasa Mahkemesi'ne 2019 yılı içerisinde 42.971 bireysel başvuru yapılırken, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan toplam başvuru sayısı 254.636'ya çıktı. Anayasa Mahkemesi bu başvuruların 39.469'u 2019 yılı içerisinde olmak üzere, 211.801 tanesi hakkında kararını açıkladı. Halihazırda Anayasa Mahkemesi önünde derdest başvuru sayısı 42.835'tir. Bu başvuruların %73.3'ünü (31.397'sini) 2019 yılında yapılan başvurular oluşturmaktadır.

² <https://rm.coe.int/annual-report-2019/16809e0fa4>

³ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/bireysel-basvuru/istatistikler/>

Tablo 1: Yıllara Göre Yapılan ve Sonuçlandırılan Bireysel Başvuru Sayıları

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Toplam
Yapılan Başvuru	1.342 % 1	9.897 % 4	20.578 % 8	20.376 % 8	80.756 % 32	40.530 % 16	38.186 % 15	42.971 % 17	254.636
Sonuçlandırılan Başvuru*	4 % 0	4.924 % 2	10.926 % 5	15.369 % 7	16.089 % 8	89.650 % 42	35.370 % 17	39.469 % 19	211.801
Yapılan Başvuruları Karşılama Oranı	% 0	% 50	% 53	% 75	% 20	% 221	% 93	% 92	83,2 %

* İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilecektir.

** OHAL kapsamında yapılan başvurular hariç 2016 yılında yapılan başvuruları karşılama oranı % 85'dir.

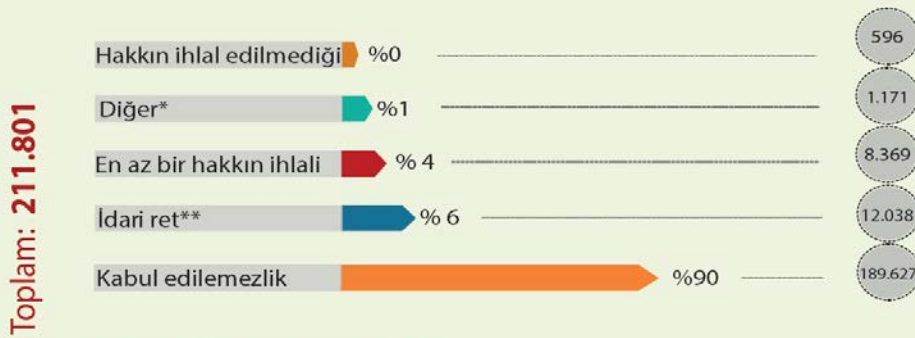
*** OHAL Komisyonu kurulması üzerine başvuru yollarının tüketilmemiş olduğu gerekçesiyle kabul edilemezlik kararıyla sonuçlandırılan 72.134 dosya hariç 2017 yılında yapılan karşılama oranı % 90'dır.

1

Karara bağlanan 211.801 başvurunun %90'ı yani 189.627'si kabul edilemez bulunmuş, 12.038 tanesi ise idari ret gerekçesiyle reddedilmiştir. 596 başvuruda bir hakkın ihlal edilmediğine, 8.369 başvuruda ise en az bir hakkın ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu ihlal kararlarının 1.854'ü 2015 yılında, 1.315'i 2016 yılında, 1.083'ü 2017 yılında, 2.221'i 2018 yılında ve 1.250'si 2019 yılında verilmiştir.

Tablo 3 : Sonuçlandırılan Başvuruların Karar Türüne Göre Dağılımı

* Düşme, dosya kapatma, başvurunun reddi.

** İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilecektir.

İhlal kararlarının Anayasa'nın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Ek Protokolleri'nin ortak kesişim kümesine giren hak ve özgürlüklere göre dağılımına bakıldığında ise adil yargılanma hakkı, 4.357 ihlal kararıyla ihlal kararlarının yarısını oluşturarak açık ara zirvededir. Adil yargılanma hakkı ihlallerinin %57'sini makul sürede yargılanma hakkı, %16'sını silahların eşitliği ilkesi, %11'ini gerekçeli karar hakkı, %10'unu hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, %5'ini mahkemeye erişim hakkı ihlalleri oluşturmaktadır.

Adil yargılanma hakkını 2.650 kararla mülkiyet hakkı, 570 kararla ifade özgürlüğü ve 224 kararla özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı takip etmektedir. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, ayrımcılık yasağı ve yaşam hakkı da en çok ihlal edilen diğer hak ve özgürlükler arasındadır.

